

Главни уредник
Зоран Хамовић

Уређивачки одбор
Душан Т. Батаковић
Смиља Марјановић-Душанић (*уредник*)
Војислав Павловић
Александар Палавестра
Даница Поповић
Вељко Станић

Ликовни уредник
Милена Лакићевић

© Сlio, 2016. Сва права за издање на српском језику задржана.
Ова публикација, у целини или деловима, не сме се умножавати,
прештамповати, похрањивати у меморију компјутера или на било који начин
преносити – електронски, механички, фотокопирањем, снимањем или на
други начин – нити може на било који начин или било којим средствима бити
дистрибуирана без одобрења издавача.

traduki

Објављивање овог дела подржао је ТРАДУКИ, књижевна мрежа коју чине Савезно министарство за Европу, интеграције и међународне послове Републике Аустрије, Министарство иностраних послова Савезне Републике Немачке, Швајцарска фондација за културу „Про Хелвечија“, „КултурКонтакт Аустрија“ (по налогу Уреда савезног канцелара Републике Аустрије), Гете институт, Јавна агенција за књигу Републике Словеније (ЈАК), Министарство културе Републике Хрватске, Ресор за културу Владе Кнежевине Лихтенштајн, Фондација за културу Лихтенштајна, Министарство културе Републике Албаније, Министарство културе и информисања Републике Србије, Министарство културе Републике Румуније, Министарство културе Црне Горе и Фондација „С. Фишер“.

Наслов оригинала

Jürgen Kocka
Geschichte des Kapitalismus

© Verlag C.H.Beck oHG, München 2014

Јирген Кока

Историја капитализма

Превела са немачкої

Маја Матић

Садржај

1. Шта значи капитализам?.....	7
1. Настанак једног контроверзног појма.....	7
2. Тројица класика: Маркс, Вебер, Шумпетер.....	11
3. Други гласови и једна радна дефиниција.....	17
2. Трговачки капитализам	25
1. Рани почеци	25
2. Кина и Арапско полуострво	26
3. Европа: динамично кашњење.....	32
4. Међурезултат око 1500.....	42
3. Експанзија	47
1. Пословање и сила: колонизација и светска трговина.....	47
2. Акционарско друштво и финансијски капитализам	50
3. Плантажна привреда и робовласништво	55
4. Аграрни капитализам, рударство и протоиндустријализација	59
5. Капитализам, култура и просветитељство. Адам Смит у контексту	68

4. Капитализам у својој епохи	77
1. Индустријализација и глобализација. Обриси од 1800.	78
2. Од власничког до менаџерског капитализма.....	84
3. Финансијализација	91
4. Трансформације најамног рада	97
5. Тржиште и држава	110
5. Поглед у будућност	121
Библиографија	127
Индекс.....	135

Шта значи капитализам? 1

1. Настанак једног контроверзног појма

Капитализам јесте контроверзан појам. Многи научници га избегавају. Делује им претерано полемично јер је настао као појам којим се критикује, те се деценијама тако и користио. Постоје различите дефиниције овог појма, а он се често уопште и не дефинише. Обухвата много тога, тешко га је разграничити. Зар не би било боље да се од њега сасвим одустане и, рецимо, говори о тржишној привреди?

С друге стране, постоји читав низ веома озбиљних социолога и културолога који су суштински допринели разматрању о капитализму. Четврт века након краја хладног рата, који је уједно био и рат око кључних појмова, овај се појам пуном снагом вратио у научни дискурс. Међународна финансијска и дужничка криза, која траје од 2008. године, додатно је подстакла критичко интересовање за капитализам. Недавно је *Њујорк тајмс* писао о томе како је на америчким универзитетима нагло порастао број курсева посвећених историји капитализма. Овај појам је и у Европи, након дужег времена, постао поново изузетно актуелан, премда више код публициста, социолога и културолога него код економиста.¹ Међутим, ако се већ

---

¹ „In History Departments, It's Up with Capitalism“ у: *New York Times*, 6. 4. 2013. Коска 2011, 307–310. – Захваљујем Колегијуму „Дело и биографија у глобално-историјској перспективи“ при Хумболтовом универзитету у Берлину за подршку и идеје, Феликсу Фугу (Felix Fuhg) и Морицу Рајтеру (Moritz Reiter) на честој помо-

користи, мора се познавати његова историја, а потребна је и јасна дефиниција.

Именица капитализам се у француском, немачком и енглеском језику, након појединачних претходних покушаја, усталила тек у другој половини 19. века. Међутим, до тада су већ били етаблирани појмови капитал и капиталиста. Појам капитал је у немачки језик најпре ушао из трговачког жаргона (где се од раног 16. века веома често јављао), а након тога се користи и у терминологији социологије и економије које су се формирале у 17. и 18. веку. Под њим се најпре подразумевао (инвестирани или позајмљени) новац, а касније имовина која се састојала од новца, новчаних вредности, хартија од вредности, робе и производних постројења, али увек уз „узимање у обзир добити коју је требало да донесе“ (1776), уместо трошења или чувања.

Под капиталистом се, почев од 17. века, подразумевао „човек великог капитала који поседује готов новац и велики иметак, а може да живи од свог интереса (тј. камата, Ј. К.) и ренте“. Као капиталисти су поближе означавани трговци, банкарни, рентијери и друге особе које дају новац у зајам, дакле „тргују капиталом или се баве његовим посредовањем“ (1717). У међувремену је капиталиста означавао и све оне који су зарађивали, када „вишак свог рада, своје зараде сакупљају преко (и после) нужне потрошње, како би га изнова употребили у сврху производње и рада“ (1813). Од краја 18. века капиталисти су, осим тога, све чешће посматрани као различити од радника, а убрзо потом и као супротстављени њима, те су их називали „класом послодаваца (дистрибутери, фабриканти и трговци)“ који не живе од наднице или ренте, него од профита (1808). Ту се већ примећује конотација класног друштва коју је овај појам попримио и која је постајала све израженија током наредних деценија, када се повећало јавно сиромаштво, избијале су револуционарне тензије 1848–49, а у Немачкој је спровођена индустријализација са све већим бројем фабрика и најамних радника, док су

ћи и бројним напоменама, Биргит Хан (Birgit Hahn) на раду на рукопису, као и Кристијани Ајзенберг (Christiane Eisenberg), Брусу Когату (Bruce Kogut), Лудолфу Кухенбуху (Ludolf Kuchenbuch), Волфгангу Меркелу (Wolfgang Merkel), Хајнцу Шилингу (Heinz Schilling), Петеру Шпану (Peter Spahn), Нитину Варми (Nitin Varma), Перу Фрису (Peer Vries), Ханс-Улриху Велеру (Hans-Ulrich Wehler) и Алојзу Винтерлингу (Aloys Winterling) на корисним коментарима. Посебно захваљујем Детлефу Фелкену (Detlef Felken) на почетној иницијативи и великом стрпљењу.

посматрачи све до почетка 19. века свој показни материјал узимали махом из Енглеске где је капиталистичка индустријализација већ била завршена.²

Именица капитализам забележена је до тада свега неколико пута, што није утицало на њену ширу употребу у разним језицима јер је она, пре свега, била одраз критички интонираног односа према класном друштву. Од друге половине века постаје раширена најпре у француском, од шездесетих година 19. века у немачком, а нешто касније и у енглеском језику. Социјалиста Луј Блан (Louis Blanc) 1850. године је критиковао капитализам као „присвајање капитала од стране једних, при чему се искључују они други“. Пјер Жозеф Прудон (Pierre Joseph Proudhon) је 1851. оштро осудио власништво над земљиштем на париском тржишту некретнина, назвавши то „тврђавом капитализма“, и уједно се залагао за мере против лихварских кирија и шпекулација. Године 1867. појам *capitalisme* је у једном репрезентативном речнику наведен као неологизам, а дефинисан је као „моћ капитала или капиталиста“, уз упућивање на Прудона. У Немачкој је 1872. социјалиста Вилхелм Либкнехт (Wilhelm Liebknecht) проклињао „молоха капитализма“ што хара „индустријским бојним пољима“.³

Што се немачког језика тиче, употреба овог појма убрзо је превазишла искључиво полемички контекст. Карл Маркс (Karl Marx) је врло ретко користио именицу капитализам, али је педесетих и шездесетих година 19. века нашироко и убедљиво писао о „капиталистичком начину производње“. Економиста Родбертус (Rodbertus), симпатизер идеја о државном социјализму, констатовао је 1869: „Капитализам је постао друштвени систем“. Алберт Шефле (Albert Schäffle), либерално-конзервативни професор макроекономије, објавио је 1870. књигу под насловом „Капитализам и социјализам са посебним истицањем облика пословања и власништва“. У њој детаљно анализира супротстављеност најамног рада и капитала. У *Мајеровом Конверзационом лексикону* (Meyers Konversations-Lexikon) из 1876. цитира се Шефле када се први пут помиње капитализам, тада још у оквиру одреднице Капитал. Тек 1896. у овом веома раширеном приручнику појављује се засебна одредница за Капитализам у којој се, уз детаљну аргументацију, под капитализмом подразумева

² Hilger 1982, 408–442, посебно 410, 433 и даље, 437–439.

³ Blanc 1850, 161; Proudhon 1851, 223. *Grand dictionnaire universel du XIXe siècle*, Paris 1867, 3. том, 320. Liebknecht, цит. према Hilger 1982, 443 и даље.

„назив за капиталистички начин производње спрам социјалистичког и колективистичког“.

Године 1902. објављена је значајна књига Вернера Зомбарта (Werner Sombart) „Модерни капитализам“, која је пресудно утицала на одомаћеност овог појма. Од тада се нагло увећао број социолошких и историјских публикација посвећених теорији, историји и актуелном стању капитализма, а оне су се добрим делом и супротстављале Зомбартовим ставовима који је своју књигу, с једне стране, схватао као наставак и завршетак Марксовог опуса, али је наглашавањем улоге предузетника и предузећа, концепцијом капиталистичког духа и перспективом, која је сезала све до италијанског високог средњег века, заправо, далеко превазишла Маркса.⁴ У енглеском језику, појам капитализам је од деведесетих година 19. века био колико-толико устаљен. Контрoверзна дискусија о овом појму се у Енглеској пак водила тек у годинама око Првог светског рата. У *Енциклопедији Британика* овај појам се кратко помиње тек у 11. издању (1910–11), у чланку о Капиталу, а у 12. издању из 1922. опширно се описује у засебној одредници где се дефинише као назив система у коме средства за производњу припадају приватним власницима који у сврху производње запошљавају менаџере и раднике.⁵

Све у свему, овај појам је настао из духа критике и упоредне перспективе. Обично је служио за описивање запажања о тренутној ситуацији на коју се гледало као на изразито различиту, ако се са њом упореде ранији односи, и која се поимала као нова и модерна. Или се пак користио не би ли се тренутна ситуација супротставила представљеној идеји, а потом и опазивим почецима социјализма. Тек у светлу каткад улепшаног сећања на другачије односе у прошлости, као и у светлу представа о бољој будућности, а то значи о социјализму као алтернативи, настао је појам капитализам, махом у контексту критичког погледа на оно време. Међутим, он је истовремено служио и научној анализи. Та двострука функција овог појма код неких је подуђивала сумњу, док је другима баш због тога он био утолико занимљивији. Ове две функције су се могле међусобно ометати, али нису то морале. То важи све до данас.

⁴ Исто, 443 о Родбертусу; Schäffle 1870, 116. Meyers Konversationslexikon 1876 (3. изд.), 9. том, 876; Sombart 1902.

⁵ Hobson 1894; Shadwell 1920, 69; Encyclopaedia Britannica 1910–11 (11. изд.), 5. том, 278; као и 1922 (12. изд.), 30. том (suppl.), 565–571, Williams 1976, 42–44.

2. Тројица класика: Маркс, Вебер, Шумпетер

Бројни интелектуалци, социолози и културолози су крајем 19. и почетком 20. века капитализам схватили као *бићно* и детерминисуће обележје епохе у којој су живели. Многи историчари су већ тада користили овај појам да би истраживали историју капитализма у претходним вековима, када овај појам није ни постојао. У научном разматрању капитализма више су учествовали аутори који су писали на немачком језику од оних англофоних и франкофоних. Захваљујући њима, капитализам се више не односи само на политичку борбу, већ подразумева и озбиљну анализу система.⁶ У наставку дајемо осврт на три класика дебате о капитализму који су до данашњих дана обележили разматрање о капитализму и покушаје његове дефиниције, а то су Карл Маркс, Макс Вебер (Max Weber) и Јозеф А. Шумпетер (Joseph A. Schumpeter).

Карл Маркс је именицу капитализам користио ретко и тек узгред. Међутим, Маркс је о капиталистичком начину производње тако опширно и уверљиво писао да је његово схватање капитализма јаче утицало на наредне генерације од доприноса било ког другог појединца. Главни елементи Марксове дефиниције капитализма могу се сажети у четири тачке.

1. За Маркса је развијено *тржиште*, као претпоставка поделе рада и новчане привреде, представљало централни елемент капитализма. Истицао је немилосрдну конкуренцију која је деловала изван националних граница, а била је покретач техничког и организационог напретка, истовремено доводећи учеснике на тржишту у супротстављене позиције. Издвојио је принудни карактер закона тржишта којих се морају придржавати капиталисти и радници, произвођачи и потрошачи, продавци и купци, иначе ће бити кажњени пропашћу, без обзира на њихове појединачне мотиве.
2. Маркс је детаљно анализирао начелно неограничену *акумулацију* као обележје капитализма, тј. стварање и стално увећавање капитала, што је донекле постало сврха само по себи, с почетка као првобитна акумулација на основу преношења из других области

⁶ Passow 1927.

(укључујући одузимање имовине и примену силе), а потом као реинвестиција профита који су пак потицали из вредности створене радом – капитал као нагомилани рад.

3. За Маркса су срж капиталистичког начина производње били затегнути односи како између капиталиста као власника средстава за рад и предузетника и директора који од њих зависе, тако и радника који су за њих били везани уговорима, али су иначе били слободни и радили су за надницу или плату, без власништва над средствима за производњу. И једни и други су, с једне стране, били узајамно повезани односом размене (радна снага или радни учинак за надницу или плату, рад, односно радна снага као роба), а с друге стране односом владавине или зависности који је омогућавао капиталисти да експлоатише раднике; експлоатација је значила да радници не располажу оном вредношћу коју су створили, такозваним вишком вредности, нити им се она исплаћује. Вишак вредности је прелазео у власништво капиталисте/предузетника који је један његов део улагао у јачање акумулације, а остатак користио за личну потрошњу. Тако схваћени *однос између капиталиста и најамног рада*, по Марксу, није подстицао само динамику система. Подстицао је и класне сукобе који су довели до тога да су *буржоазија и пролетаријат* дуго времена били супротстављени као непомирљиви противници. Према Марксу, то је био услов за револуцију чији ће носилац бити пролетаријат, која ће укинути систем капитализма, а у корист неког другог система, тачније, комунизма или социјализма као алтернативе, с тим што се Маркс није упуштао у њихово детаљније описивање. Овим предвиђањем, које је уједно могло да се протумачи као позив пролетаријату да испуни свој историјски задатак, Маркс је своју теоријску концепцију претворио у упутство за практично-политичко деловање, што су многи, почев од позног 19. века, тако и разумели.
4. Маркс је описао невероватно снажну *динамику капиталистичког система* чији ће носилац бити буржоазија, која ће укинути све оно што је превазиђено, рашириће се по целом свету, а имаће не само чврсту жељу да властиту логику, осим у економију, прошири и на друге области живота, већ и способност за то. Маркс је био убеђен у то да капиталистички начин производње има тенденцију да пресудно утиче на друштво, културу и политику. Оно што је још економиста Адам Смит (A. Smith) описивао као *commercial society*, а филозоф Георг Вилхелм Фридрих Хегел

(Georg Wilhelm Friedrich Hegel) као грађанско друштво, Маркс је описивао као „капиталистички облик друштвеног уређења“.

Маркс, близак Фридриху Енгелсу (Friedrich Engels), посматрао је не само ситуацију у Немачкој него и у тада развијенијој Западној Европи и овом парафразом дефинише индустријску револуцију као епохалан и радикалан преокрет, препознаје социјални експлозив у нагомиланом радничком питању, док у својој дефиницији капитализма истиче да се он у пуном облику појавио најпре као *индустријски капитализам* у чијем су се средишту налазили велика индустрија и масовни најамни рад. Маркс није порицао да су пре индустријализације постојале старије варијанте капитализма, али их није истраживао. Био је заинтересован за капитализам у његовом модерном индустријско-економском облику као и за његов настанак (у Енглеској од 16. века).

Ова Марксдова концепција критикована је безброј пута. С разлогом му се замерало да је потценио цивилизујуће дејство тржишта, а, с друге стране, преценио рад као једини извор новостворених вредности. Предмет критике било је и Марксово пренебрегавање значаја знања и организације као извора продуктивности, његове промашене прогнозе друштвених последица индустријског капитализма као и његово неповерење према тржишту, размени и личном интересу. Ипак, Марксдова анализа остаје оригиналан, фасцинантан и фундаменталан нацрт на који се, макар и критикујући га, позива већина каснијих тумача капитализма.⁷

Макс Вебер се темом капитализма бавио у контексту детаљне историје модернизације Запада. То му је омогућило да се при коришћењу овог појма избегне фиксираност на индустријско доба. За разлику од Маркса, није очекивао да ће кризе капитализма довести до његове пропасти, штавише, прибојавао се опасности да би његова динамика могла бити паралисана претераном организацијом и бирократизацијом. Није веровао у супериорност будућег социјалистичког система. Његова је анализа у тематском погледу била обухватнија, а историјски је сезала даље у прошлост од Марксове.

---

⁷ У основи, према MEW XXIII-XXV (= Das Kapital I-III, 1867, 1884/5 и 1894); као кратак сажетак већ у: Marx, Lohnarbeit und Kapital (1849), у: MEW VI, 397-423; Manifest der Kommunistischen Partei (1848), у: MEW IV, 459-493. Уп. Muller 2003,166-207.

Вебер је прецизно издвојио особености капиталистичких поступака у економији, у које спадају оријентација на размену и тржишне цене, што је сматрао резултатом тржишних борби и компромиса. Истицао је формалну рачунску рационалност капиталистичког начина привређивања. Његовом гаранцијом сматрао је, пре свега, структуру капиталистичког предузећа код којег је истицао одвојеност од буџета привредних субјеката, системски сврсисходну рационалну организацију као устројство власти и дугорочну оријентисаност на рентабилност. У системски сврсисходну рационалну организацију предузећа убрајао је поделу рада и повезаност појединачних послова, рад који је формално слободан од радника који нису власници средстава за производњу и њихово поковавање корпоративној дисциплини, тј. наредбодавним овлашћењима предузетника и менаџера чији се легитимитет, заправо, састоји у власништву над капиталом. Истицао је да ефективно управљање неким капиталистичким предузећем, с једне стране, претпоставља да постоји тржиште новца, кредита и капитала. С друге стране, сматрао је неопходним одређена економска уверења. По њему, она се не могу изједначити са неограниченом похлепом за стицањем, већ изискују њихово „рационално темперирање“, и то као дугорочно калкулисану спремност на инвестирање и реинвестирање, с циљем остваривања дугорочне успешности предузећа. Важан извор тог духа капитализма Вебер је видео у калвинистичко-пуританској етици, почев од 16. века (за разлику од Вернера Зомбарта који је наглашавао значајну улогу Јевреја за настанак тих економских уверења, почев од средњег века).

Вебер је теоријски и историјски установио да тако схваћени капитализам претпоставља одређено диференцирање друштвене стварности, уз релативну аутономију подсистема економија, пре свега у односу на политику. Конкретно, та аутономија се огледа у слободном склапању уговора, тржишту рада, добара и предузетништву. С друге стране је убедљиво показао у којој мери је, у протеклим вековима, успон капитализма зависио од ванекономских фактора: пре свега од политике и правосуђа, од држава, њихових ратова и финансијских потреба. А био је убеђен у огроман културни значај капитализма чија динамика и принципи долазе до изражаја и у многим неекономским сферама живота. Знао је да потпуно развијени капитализам, који поседује сва наведена обележја, представља феномен модерног доба, због чега је правио разлику између *модерног капитализма* и старијих, слабије развијених облика (рани

капитализам, политички оријентисани капитализам, рентијерски капитализам, пљачкашки капитализам). Вебер је био уверен да се модерни капитализам формирао само на Западу, поред осталог и због типа државе који се искључиво ту појављује. Он није био некритички обожавалац модерног капитализма. Издвојио је његову формалну рачунску рационалност, али је истицао и да тако постигнуто трајно повећање економске ефикасности није нужно морало да се одвија паралелно с трајним порастом благостања у свим деловима становништва. Штавише, како Волфганг Шлукхтер (Wolfgang Schluchter) сажима Веберове идеје, у капитализму се „не удовољава жељама, већ искључиво оним жељама које су везане за куповну моћ“. Вебер је у томе видео „фундаменталну и заправо неизбежну ирационалност“.⁸

И Вебер је често био критикован. Његова теза о повезаности етике пуританског протестантизма и духа капитализма је веома често била емпиријски оспоравана и снажно релативизирана (а то још више важи за Зомбартово истицање јеврејског порекла капиталистичког духа, што је превазиђено). Оцењујући у којој мери су западне цивилизације, на пример исламска друштва, способне за капитализам, Вебер је каткад наседао на предрасуде, заснивајући своје гледиште на истраживањима која су један век касније очигледно превазиђена.⁹ Међутим, све до данас његове се анализе убрајају у најбоље текстове написане о капитализму.

Јозеф А. Шумиетер није користио појам капитализам само за властита истраживања, него је својом књигом „Капитализам, социјализам и демократија“ (одјављена 1942) битно утицао и на то да капитализам постане предмет научног интересовања. За њега су приватно власништво, тржишни механизам и предузетничка економија били нераскидиво повезани са дефиницијом капитализма. Његова дефиниција гласи: „Капитализам је онај облик економије приватног власништва у којем се иновације спроводе помоћу позајмљеног новца, што уопштено... претпоставља генерисање кредита.“ Истичући кредитирање – а тиме и задуживање, али и

⁸ Два одлична увода: Mommsen 1997 и Schluchter 2009, 63–74 (цитат стр. 81). Пре свега, Weber 2012 (Wirtschaftsgeschichte); исто, 1964 (Wirtschaft und Gesellschaft), погл. II, посебно §§ 14 и 31; исто, 1988 (Religionssoziologie), посебно I, 17–206: „Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus“.

⁹ Ицп. G. Krämer у: Budde (Hrsg.) 2011, 116–146.

шпекулисање – као једно од централних обележја капитализма, Шумпетер је дао допринос који данас, након несразмерне експанзије финансијског капитализма у последњих неколико деценија, посебно добија актуелност.

Шумпетеру је пре свега било стало да објасни економску динамику. Трагао је за механизмом помоћу којег се економија мења сопственим снагама. Пронашао га је у *иновацији*, дакле у комбинацији елемената, ресурса и могућности, и то на начин који заиста доводи до настанка неке економске новине; тако се стварају нови методи производње и расподеле, нови облици организације унутар предузећа или пак између њих, освајање нових тржишта за набавку и пласман робе, производња нове или знатно усавршеније робе, буде се нове потребе и још много тога. Шумпетер недвосмислено даје до знања да увођење нечег новог нужно повлачи смену, а често и уништавање старог. У том контексту је – надовезујући се терминолошки на Зомбарта – говорио о креативном разарању као средишњој тачки капиталистичког развоја.

Из те перспективе развио је своју теорију промене конјунктуре, јер иновације, по њему, подстичу раст и таласе економске експанзије, у чему најпре учествују пионирска предузећа као носиоци иновација, а потом масовно и бројни други предузетници, и то пре него што талас изгуби своју почетну снагу, успори и промени смер, а нова група иновација не значи почетак новог циклуса. Одатле проистиче и велико Шумпетерово интересовање за предузетника којег је видео као носиоца анализираних механизма промена.

Одатле је, међутим, потицало и Шумпетерово уверење о важности кредита, с обзиром на то да успех иновација никада није потпуно изванредан и испољава се, ако се уопште испољи, тек у будућности. Пошто се (евентуални) приходи од иновација могу убирати тек у каснијем тренутку – у узлазној фази циклуса – предузетник који жели да спроведе иновације, мора унапред, у својству дужника, да добије капитал који ће, по успешној реализацији, заједно с каматама, отплатити од касније остварених прихода. Ову унутрашњу повезаност „између кредита и успешног залагања за нешто ново“ Шумпетер је препознао као спецификум и основу динамичке снаге капитализма.¹⁰

¹⁰ Schumpeter 1926, 105 (цитат), 165–174; Schumpeter 2010, 234 (Дефиниција) и 235 (Почеци); Schumpeter 2005, 136 и даље („Kreative Zerstörung“). Уп. Osterhammel 1987.